

Tako stojimo tu pred prapravno človeške govorice, prvino, v kateri sta neposredno ontološko združena v enem deju dihanje telesa (vzklik, vzdih) z dihom duše (težnja po izrazu, po sproščanju). Ta dejstva so danes tudi izkustveno znanstveno potrjena. Dognali so n. pr., da je govorilno dihanje (med govorjenjem) tako edinstveno svojevrstno, da ga izven govorjenja ne zna niti najbolj izurjen tehnik govorjenja oponašati. Celo pri neslišnem šepetanju (izgovarjanju besed) se ta svojevrstnost govorilnega dihanja javlja.²³ Tudi na različnost stila v pisanju ima vpliv ta fiziološki postopek dihanja. Tu se ponovi druga intimnost, neposrednost med duhom in materijo, ki se nam razodeva v govorici: kakor duh s spoznavanjem izgovarja in z izgovarjanjem spoznava, enako duh z inkarnacijo v besedi raste in se z rastjo inkarnira. Tako se srečamo z globokoumno Avguštinovo trditvijo, da človek proficiendo scribit in scribendo proficit, ker napreduje, piše, in ker piše, napreduje.²⁴ Ker duh napreduje, zato se izraža po telesu, in ker se izraža po telesu, zato tudi napreduje. Zadnji odgovor, odkod to skladje med duhom in telesom v enotni besedi kot izrazu človeka in kot predočevalki predmeta, pa nam da šele naslednje izvajanje.

(Dalje)

JAKOB ŠOLAR

DR. JOŽE DEBEVEC

Če ob 50 letnici DSa pregledujemo vrste sotrudnikov in jim skušamo določiti mesto in pomembnost v okviru lista in slovstva, se nam jasno pokaže resnica, da tudi v slovstvu véliki vrhovi ne rastejo osamljeni iz ravnine, marveč se dvigajo iz sredine predgorij, mogočnih gorskih planot, grebenov in vrhov, ki tvorijo onim nekakšno nujno potrebno podlago, da so se mogli pognati v svoje višine. Marsikdaj smo tako zaverovani v najvišje vrhove, da nehvaležno in krivično prezremo vse tiste nujne predpogoje, iz katerih rastejo, brez katerih bi tudi onih ne imeli. Ustavljajo se nam pogledi ob velikih pesnikih, pripovednikih, dramatikih, a vse drugo nam rado ostaja v malopomembni nižini. In vendar ta vrsta vmesnih del hrani toliko skritih lepot in vrednot, da bi se oškodoval, kdor bi hodil mimo njih brezbržno. Take misli se mi porajajo, kadar mislim na odličnega dominsvetovega sotrudnika, dr. Jožeta Debevca, ki je ob 50 letnici lista doživel svojih 70 let.

²³ Prim. Zwirner, *Gestikulationskurven, Sprachkurven u. sw.*, Extrait des Archives Néederlandaines de Phonétique Expérimentale, VIII.—IX., 1933, str. 1; *Die Sprache als Ausdruck, Fortschritte der Neurologie, Psychiatrie und ihrer Grenzgebiete*, III. (1931), str. 134 (cit. po J. Stenzel, l. c. 28 sl.); H. Delacroix, l. c. 285.

²⁴ O tem Avguštinovem stavku gl. Haecker, *Dialog ü. Chr. u. Kultur*, str. 64 sl.

Dr. Jože Debevec zavzema v našem slovstvu svojevrstno mesto, ki je malo vidno, a zato ne manj pomembno. Ni izdajal ne pesniških zbirk, ne pisal romanov in povesti, tudi po dramah ni zaslovel, torej v nobeni izmed treh tipičnih slovestvenih oblik. In vendar ni nič manj gotovo, da njegova avtobiografska pisma *Vzori in boji* sodijo med odlične literarne stvaritve. Zdi se mi, da smo pri nas krivični nekaterim literarnim vrstam, da jih preveč postavljamo v kot. Res je, da so ta pisma napisana javnosti in ne zasebniku, da so zaradi tega izgubila marsikak čar zaupnosti, ali res je tudi, da pisemske oblike pri nas nihče ni tako skrbno gojil kot ravno Debevec v tej svoji knjigi. Mislimo tu na tisto literarno vrsto, ki je tako lepo cvela v francoski javnosti (*Mme de Maintenon* ali *Mme de Sévigné* itd.). Ob tej Debevčevi knjigi smo zmeraj poudarjali predvsem njeno kulturno in vzgojno vrednost, a njeno pravo literarno pomembnost smo kar nekako prezrli. In vendar pomenja ta knjiga za 90 let in za vse naše slovstvo čisto svojevrsten pojav tako v oblikovnem kakor snovnem pogledu. Saj tudi kaki spomini ali pisma iz XVII. in XVIII. stol. danes ne pomenjajo branja, ki bi po njem hlastale široke plasti bralcev, zakaj ti segajo po krepki hrani; a ljubitelji drobne lepote, lepe besede, iskrenega čustva, duhovite sodbe, ki je sad resnične izobrazbe in resnega dela, se radi zatekajo k njim in jim so taka dela tihi, plemeniti užitki. Med take knjige spadajo tudi Debevčeva pisma *Vzori in boji*. Morda so nam trenutno nekoliko medli, ker so nam časovno predaleč in preblizu; predaleč, ker nam osebe v njih niso več tako neposredni osebni znanci, kakor so bili v 90 ih letih; preblizu, ker nam ta leta le niso toliko odmaknjena, da bi nam že budila radovednost. Zato so nam s te čisto snovne strani danes ta pisma nekoliko manj zanimiva; le predstavljajmo si, kako vse drugače bi že bilo, če bi nam podajala dobo pred 100 leti.

Za dr. Debevca je ta knjiga značilna prav v vseh pogledih: vsa njegova osebnost, vse njegove ljubezni in zoprnosti so nam podane. Že oblika pisma je zanj značilna. Plaho se skriva za temi pismi in radovedno pokukava izza njih, kako bo učinkovala njegova beseda. Ni govornik, ki bi stopal na oder in obračunaval s svojim časom; tudi ni kritik in zgodovinar, ki bi suho znanstveno in filozofsko logično hotel razsojati in analizirati svoj čas. Njegova moč je v prijetnem zaupnem kramljanju, ki je pismu bistveno. Sodbe izrečene v pismu nosijo primerno mero subjektivnosti, poleg tega pa si lahko dovoljuje sodbo o marsikateri stvari, ki bi je nobena druga oblika ne prenesla. Hudomušni posmehi, drobni prizorčki in zaupna razodetja poustvarjajo živo domačnost v osebni luči in živi razgibanosti. In ničesar se dr. Debevec ne boji bolj ko dolgočasje.

Iz pisem ti odseva živo čuteč, estetsko izobražen človek, ki mu je umetnost, zlasti literarna, vir neprecenljivih duhovnih užitkov; nikoli si ne domišlja, da je prodrl v skrivnosti te umetnosti, vselej mu manjka česa do popolnega užitka, zdaj zadostne filozofske, drugič

zgodovinske, tretjič verske, četrtič estetske in ne vem kakšne izobrazbe še; kakor v teh pismih neugnano hrepeni po razodetju vse lepote v umetnosti, tako je hrepenel vse svoje življenje, tudi tedaj, kadar je pred moderno pesmijo samega sebe dolžil in krivil, da ne more prodreti v lepoto in pomen nove oblike. S to svojo željo po spoznanju in razodetju lepote je ostal večno mlad, zakaj starost se začneja tam, kjer človek vse zna in vse razume. V tem občutku lastne nedostatkosti pa je treba videti tudi vir njegovi obzirnosti, s kakršno je znal zmeraj ocenjevati delo drugih. Razumljivo pa je, da je človek, ki je sam tako živo čutil pomembnost umetnosti, moral smatrati za eno svojih življenjskih nalog, da ta smisel posreduje drugim. In v tem je brez dvoma ena osnovnih in najpomembnejših osebnih zaslug: stotinam je pobudil in vzgojil čut za slovstveno in literarno delo. Če mu je bila tu antika izhodna točka, se ni ustavljal pri njej, marveč jo je družil s pogledi na svetovno slovstvo, a ljubezen njegova je posebej veljala domači slovenski besedi.

Iz te želje, da bi nam Slovincem posredoval kar se dá veliko literarnih vrednot, torej v osnovi vzgojne želje, je zraslo tudi največje in najtežje Debevčevo delo: prevod Dantejeve *Divine comedie*. Tudi ta prevod nam kaže pravega ljubitelja velike umetnine, tiste in take, ki se ji moraš približati s sveto spoštljivostjo, veliko izobrazbo in resno voljo do dela. Oblikovno, miselno in snovno tako bogata pesnitev je bila seveda neprimerno trši oreh, kakor si more misliti kdo izmed tistih, ki bi od sodobnega prireditelja in prevajalca terjali, da jim vse te vrednote dela posreduje v obliki napetega romana. In vendar ni omagal. Neutrudno je polnil stolpiče Doma in sveta od 1910 do 1925, da je slednjič zakril obraz pred samim seboj in čakal sodbe nehvaležne javnosti, ki je tako slabo nagrajala njegovo delo, da ga je celo po šolskih čitankah drugim pripisala. Bil bi res zadnji čas, da to veledelo poberemo iz težko dostopnih letnikov Doma in sveta in ga v pregledni obliki dobimo v knjižni izdaji.

Če smo že toliko literarno zreli, da bi znali ceniti tako knjigo po njeni resnični vrednosti, je to pač v veliki meri zasluga Debevčeva ne le zato, ker nam je posredoval prevod, marveč prav zato, ker ima za seboj nad 40 let literarno vzgojnega dela v šoli in pismu. Mislimo na vse tiste prelepe ure, ko smo ob njegovi besedi goreli od navdušenja za lepoto in pozabili, da smo v šoli. Mislimo na neštete članke po Mentorju, Mladim literatom v tem listu samem, kjer je uvajal najmlajši naraščaj v hram umetnosti. Najhuje mu je bilo zmeraj, da je lepota pesmi, umetnine nekaj tako imaginarnega, da je ne moreš dokazati, da je ne moreš tako jasno razumeti, kakor razumeš matematično nalogo. Kako brati, kako pesem razlagati, kako prodreti v skrivnost umetnine, to so bila vprašanja, ki so ga največkrat zanimala v kritiki in vzgoji. In čeprav si nikoli ni mogel zadovoljivo odgovoriti, kakor si ne bo nihče, je vendarle gotovo, da je s temi vprašanji vodil marsikoga do resnega študija slovstvene umetnosti.

Med rodovi Doma in sveta pripada Debevec po svojih letih med prvi rod Lampetovih učencev in sotrudnikov, a po svojem mišljenju in čutenju je bil s svojimi 50 leti sposoben prevzeti začasno uredništvo Doma in sveta v kritični dobi, ko so se oglašale pri nas najbolj prevratne oblike. Tako je bil kljub svojim letom tisti, ki je moral in mogel tvoriti most k najmlajšemu rodu, zakaj ves vmesni rod je skoraj zgasnil. Zato smo toliko bolj upravičeni, da se ga ob 70 letnici naš list s hvaležnostjo in priznanjem spominja.

EDVARD KOCBEK

PREMIŠLJEVANJE O ŠPANJI

»Marsikak kristjan je zdaj ali Pilat ali Hamlet.«
José Bergamin.

Znak današnjega življenja ni več jasnost, ampak splošna in hotena nejasnost. Nedoločnost in neizrazitost nista le naravni spremljevalki življenja, ampak bistveno in zavestno ravnilo človeštva, ki je izgubilo heroičen čut. Čim širja in mnogoštevilnejša postaja civilizacija, tem bolj so anonimne njene silnice. Zato nejasnost ne predstavlja le neke psihološke zvrsti, ampak splošno družabno resničnost. Družabno izživljanje je na ta način vrsta maskiranih koristi, ki se na podlagi svobodne tekme vitalnih sil borijo za duhovno prer

To nejasnost more povzročiti le goljufov človeški duh, ki se je zadnja stoletja razbohotal na zemlji in se izgubil v njenih merah. Ontologija pravi, da človek v preprijetni ljubezni do zemlje izgublja dragoceno duhovno svobodo, ki jo daje neodvisnost od sil sveta, in postane suženj osamele narave. Dobro poznamo podobo takega bitja. Človek, ki si je mesto izpostavljenosti izbral varnost, namesto junaštva treznost in mesto celotnosti delnost, je duhovni meščan, človek brez ustvarjajočega smisla, največja herezija sodobnosti. Poznamo tudi njegovo masko: bistvo meščanskega duha ni namreč toliko odpad od človeške celotnosti in junaštva, kolikor skrit odpad od njiju. Vse herezije in odpadki so bili navadno očita dejanja, duhovno junaštvo prepričanih ljudi, ki se po svoji vesti odločajo za večjo in boljšo resnico, meščanski odpad pa je zahrbtn, zakrit; pomeni zavestno in sramotno zamenjavanje višjih vrednot v nižje, zaradi česar hoče na zunaj svoje dejanje zakriti in pri tem razvija blestečo dialektiko. Meščan je človek z dvojnimi obrazom, slepljiv dvojniki, na zunaj človek »dobre volje«, na znotraj pa nevernež, skeptik in celo cinik. Meščanska miselnost je eno samo skrito umikanje v laž, lena nemoč, ki si ne more ustvariti skladja v sebi in jasnega razmerja do sveta. Meščanska dvojnost nima nobene zveze z zdravim, jasnim, naravnim človeškim nesoglasjem med časnim in večnim, njegova protislovnost nima nobenega opravka s človeško tragiko, ravnotako so njegov konservativizem, nacionalizem, patriotizem, pa tudi popoln kolektivizem dejansko zanikovanje svobodnega človeškega duha.